

БІБЛІОТЕЧНИЙ ЖУРНАЛ.

Орган співробітників
Всесвітньої Віоліотеки України при
В.У.А.Н.

ч. II-12

Листопад-Грудень 1933 р.

.....

.....

Київ. 1933 р.

Відбито на машинці в п'яти примірниках.

Від редакції.....	стор.	1
РУДОЛЬФ СІММ. Підвалини до теорії систематичного каталогів.....		3
ГАНС ВЛАЙНЕР. Систематичний каталог, чи предметовий Каталог?.....		17
ГАНС ВОХ. Предметовий Каталог національної бібліо- теки у Відні.....		22
АДОЛЬФ МАЙЕР. Систематичний і предметовий Каталоги....		36
ГАНС ВІЙД. Уваги про постковий реальний Каталог....		46
КАРА ВОЙЗЕН. Систематичний чи предметовий Каталог?...		50
ГЕЛМГольдт.....		53

ЖУРНАЛ

Листопад-Грудень.

4.11-12.

1925 року.

— — — — —

ВІД РЕДАКЦІЇ.

В зв'язку з тими опорами, до розгорілися навкруги кате-
лоної проблеми і особливо яскраво перейшли перед широ-
ким колом робітників книги на Конференції наукових біб-
ліотек УСРР, видання отцього Збірника являється вповні ак-
туальним і своєчасним. Статті, реферати і уривки, поміщені
в цім числі, приов'язано питанням про те, який реальний кате-
лог слід вибрати бібліотеці. Розвідка ФОНКЕ становить до
цеї теми як-би вступ, бо дає поняття і трактує про загаль-
ні логічні підвалини реальних каталогів. Дуже інтересну
розвідку Г. ШЛАЙМЕРА, до займає в опорі дуже виразну пози-
цію на крайнім лівім крилі, довелося, на жаль, дати в рефе-
раті. Чи примушені були до того браком місця в нашім жур-
налі для статті, що має мало не один друкований аркуш. В
своїй нелегкій роботі переповідання чужих ідей, автор ре-
ферату поклав собі однак за обов'язок давати як найчасті-
ше слово самому ШЛАЙМЕРОВІ, тоб то перекладати, а не пере-
повідати ті місця, де думки цього одушевленого оторонника
предметового каталога виотувають особливо яскраво. Статтю
КОХА не скорочено в її історичній частині тому, що вона по-
дає інтересні відомости організаційного і побутового хара-

ктеру із життя великої бібліотеки, що отала перед проблемами, багато де в чім подібними до тих, перед якими стоїмо і ми.

Для повноти картини неможна було поминути безумовно інтересних, хоч і неповні де яєних думок МАЙБРА, котрий критикує майже однаково гоотро і систематичний і предметовий каталог, доби пробити дорогу для нової ідеї історичного каталога, - ідеї, котру, на окільки нам відомо, не здійснено поки де ні в одній бібліотечі. Також подано характеристику тих пропозицій, які зробив ШМІД, і в кінці дано слово БОЙЗЕНОВІ. Пропозиції обох останніх ми подали в найбільш характерних уривках не тільки через брак місця, але де й тому, що аргументація і ШМІДА і БОЙЗЕНА, як її дано в їх статтях, взагалі мало сконцентрована на основних питаннях.

У виборі матеріялу для цього Збірника Редакція поклала собі за завдання повну об'єктивність; подаючи голоси сторонників різних поглядів без всяких критичних уваг, ми ставимо собі єдину ціль зробити доступним для товаришів весь матеріял по даному питанню, що є в нашім розпорядженні, дати отимуд до дальшого обмірковування справи реальних каталогів, і допомогти нашим рофітникам книги використати чужий досвід, доби тим оживити і нашу теорію, і нашу практику. Ми не думасмо займатися "начетничеством", не хочемо також кляотися словами учителів, тоб то боронити своєї ідеї не аргументами, а силками на авторитети, а просто думасмо, що ознайомлення з літературою предмету є невідмінним обов'язком у всякій роботі, бо це деє збереження сил і охорона від одкриття давно знаних Америк, тоб то від аобо-

лотно непродуктивних занять.

На жаль муємо заявити, що і в цим числі нем не оудилоось подати що небудь із американської літератури... без нашої в тім вини.

Редагування цього числа, рівно, як числа 4-5, присвячено-ного предметовому каталогові, перевів В.О. КОЗЛОВСЬКИЙ.

Редакція.

- : - : - : - : -

Рудольф Фокке.

ПІДВАЛИНИ ДО ТЕОРІЇ СИСТЕМАТИЧНОГО КАТАЛОГА.

Чому, про яку мені випадє на долю говорити, що найпростіше можна виловити в такому запитанні: оскільки є можливе встановити такі основні положення для систематичного, або реального каталога, що мали би загальне значіння? Це питання що найтісніше зв'язано зі стремліннями, які повстали за декілька десятків років перед тим в бібліотечній справі, а саме-утворити задля всіх, або принаймні для певної групи бібліотек по можності далекойдучу одностанітність устрою. Розвиток бібліотечної техніки приведе нас сам собою до того, щоби поширити це стремління також і на систематичний каталог.

Але й без таких далеких перспектив, теорія та практика знову й знову примушують нас підійти ближше до проблеми, що полягає в тому запитанні. Я кажу: знову та й знову, бо зусілля та спроби утворити принципові основоположення для систематичного каталогу, так само старі, як і бібліотекознавство. Можна навіть сказати, що усі численні охери система-

тичного каталога, які подавано в підручниках та поодина-
них статтях, усі опори з приводу цього предмету, в яких ав-
тори розходяться більше або менше далеко, підтверджують
існування цієї проблеми і свідчать про отремління розв'яза-
ти її, чи то буде для всієї справи в цілому, чи лише для
бібліотек певного типу. Різноманітність тих систем та по-
глядів щонайкраще доводить, що проблеми ще не розв'язано
задовольняючим способом. Я зовсім не намагаюся давати
критику, чи то загальний огляд цих різних систем. Це мень-
ше вважаю я за потрібне додати до тих численних систем
це яку будь нову.

Питання, що я підношу, полягає в тім, до якої міри мо-
жливо встановити для систематичного каталога такі підста-
ви, що мали би загальну силу? До цього питання ми приходимо *так*
через різноманітність сконструованих теоретично, а почасти
й практично переведених систем, як і через розходження нау-
кових поглядів. Іншими словами: -тому, що досі не удалося я
утворити такої бібліотечної системи, що мала би силу для
всіх бібліотек, або встановити принципи, що самі в собі кри-
ли би логічний доказ своєї правильності, треба ³перш за все
дослідити, оскільки взагалі оговорідні риси систематичного
каталогу дозволяють таке охематизування.

Логічне вступне питання, чи можливо взагалі установити
для систематичного каталога загально діючі правила, відпа-
дає само по собі, бо коли ми припускаємо, що існує система-
тичний каталог, то само поняття речі криє в собі наявність
оттєких загально діючих правил. Але це вступне питання має
рацію остільки, оскільки воно ставить передумовою точне з'я-

сування того, що вадоне треба вважати за систематичний ~~а~~
~~систематичний~~ каталог. Отже наш дослід має подвійне завдан-
ня: 1) Означити поняття природи систематичного каталога,
цеб то дати определєння;

2) На підставі здобутих таким чином ознак та за допомогою
досвіду, цеб то індуктивним опосередом дійти до здобутків,
що їх означаємо, а саме накреслити загальні риси головної
океми систематичного каталога взагалі.

I.

Отже, поперше, определєння. Бездоганне определєння, якому
нічого не можна було б закинути, та яке немагалося би прави-
ти за єдине правдиве, треба звичайно скласти так, щоб воно
було дійсне, за для кожної бібліотеки. Правда, хоч і велика
різниця є поміж бібліотеками різних типів, але кепсько було
б з нашою наукою, як би ми не зуміли дати определєнь та пра-
вил, дійсних для всіх бібліотек взагалі.

До цієї теми не належить доводити та обгрунтовувати це
детально. Я лише зазначаю, що mala бібліотека, яку організова-
но правильним методом, повинна допускати без жадних принципо-
вих змін розширення до великих розмірів; що, далі, спеціальна
бібліотека є, владоне, нічим иншим, як частиною бібліотеки за-
гальної; що, наприкінці, бібліотека, призначена за для широких
кол громадянства, так само не може обійтися без бібліотечної
техніки, як і книгозбірня, до її призначено виключно для на-
укових завдань.

Ясно, що определєння, встановлене для систематичного каталога
має право бути дійсним для наукової бібліографії, що
не обмежена ні фондом будь-якої бібліотеки, ні бібліографіч-
но самостійною літературою. Тому, що така бібліографія це і є

як раз ні що інше, яко систематичний каталог абстрактно зв'язаної групи бібліотек, в якому по можності, широко охоплено фонди бібліотек.

Логіка вчить нас, що кожне опрeдiлення мусить бути систематичне; що насамперед воно мусить вказувати на найблизший рід, найблизше "*genus proximum*" - найблизшого вище поняття, а потім на специфічне відрізнєння, цеб то на ознаку, що утворює рід. За *genus proximum* до поняття систематичного каталога правитиме поняття "упорядкований реєстр". Також навряд чи розійдуться думки що до специфічного відрізнєння. Тісний зв'язок поміж науками та систематичним каталогом існував завжди й не викликає жадних суперечок з якої-будь сторони. Він має також і в механізмі сучасних американських систем каталогів, але звичайно там механізові належить перша роль. Тому ми можемо вважати цей зв'язок за ознаку, якої не можна одірвати від поняття систематичного каталога. Отже за специфічне відрізнєння правитиме в такий опосіб поняття "науковий". Тому систематичний каталог то є "науково впорядкований реєстр книжок бібліотеки".

Поки що ми маємо опрeдiлення лише номінальне. Алеж уникнути цього неможна, бо поняття, що його треба опрeдiлити, сформуловано в такому виразі, який зазначає, в загально зрозумілій формі і вище поняття і специфічне відрізнєння. Однак додаючи другі ознаки, перетворимо поволі це номінальне опрeдiлення в опрeдiлення реальне.

"Впорядкований науково" може значити лише "впорядкований згідно із систематикою наук". За систематику наук треба вважати дві речі:

I) Систематичне класифікування всього обсягу наук в цілому,

або систематику в тісному розумінні слова; 2) Системи окремих наук. Обидві разом складають звичайно безперервне ціле і в такім значінні ми і будемо розуміти, поки що, поняття систематики наук. Розкривати це поняття далі ми не будемо, бо для нашого визначення це не має суцільного значіння.

Систематичний каталог то є розстр книжок тої чи иншої бібліотеки, упорядкований згідно з системою наук. Таким чином ми, хоча й не зовсім точно з боку формального, дійшли до загально прийнятого розуміння природи систематичного каталогу. Проте однитися на цьому не можна. Грудноді саме починаються. Полягають вони в тому, що науки, які існують під той час, і відповідна література, книжки-то зовсім не одно й теж. Книжки то є формальний вираз минулої та сучасної науки. Науку яко таку можна уявити собі без книжок. Невідмінними являються лише оуть науки та абстрактний ідеал її. Змістом же вона змінюється: наука сьогоднішнього дня це не те, чим вона була вчора.

Реалізацією того вічно змінного змісту науки є література. Історія літератури та бібліографія, або в бібліотечно-технічнім розумінні реальний каталог, - це дві спеціальні науки, що дають літературі життя й конкретну форму. Обидві науки мають на меті упорядкувати певними способами всі витвори людського духа, наскільки вони закріплені письмом або друком, і зберегти їх для сучасності та для потомства. Щоб підняти таке завдання, вони мусять іти тією дорогою, що вказує їм історія

ж) Поняття "література" може вживатися в широкому розумінні слова, а ніяк не в значінні кращого письменства.

Перекладчик.

розвитку наук. А з цього з логічною послідовністю виходить, що наука про систематичний каталог є дисципліною історичною.

Систематика наук, яку покладемо за підвалину до систематичного каталога, історичного моменту в собі не криє і крити не має, бо вона спирається лише на невідмінну суцільність наук. Отже ми мусямо з'ясувати здобуте нами попередню визначення, зробивши до нього додаток, і тому кажемо: - Систематичний каталог то є реєстр книжок бібліотеки, упорядкований бібліографічно-хронологічно за систематикою наук.

Ще одну ознаку до цього визначення здобуваємо зі своєї рідних речей наукової літератури. Система наук не говорить нічого, ні про те, що кожна дисципліна має свою бібліографію, ні про те, що існують такі науки, як методологія та філософія так наук в цілому, як і окремих наук. Система своєю не вимагає, щоб історія наук показувала наочно поступ розвитку всіх наук в цілому та кожної науки зокрема. Не вимагає вона також і того, щоб ця історія наук зв'язано було з прізвищами певних осіб. Система не вимагає навіть того, щоб виділяти твори, присвячені їй самій, та надавати особливої ваги поодиноким літературним творам, як джерелам науки. Не через систему наук складається звичайно і так, що багато є книжок, які змістом своїм належать до різних галузей науки, або, як от часописи несистематично охоплюють всю певну галузь чи її частину і т.д. - коротко, цей розподіл за формальними ознаками належить виключно до літератури, а система наук має чисто матеріальну природу.

Я називаю явище, з яким ми маємо тут діло, формальним характером літератури. Тільки він дає нам змогу утворити цілком необхідні розподіли, що їх вимагає систематика наук. Він також постачає нам і останню дуже суцільну ознаку до нашого визначення.

ня. додасмо її і таким способом здобувасмо таку остаточну формуловку: - Систематичний каталог то є бібліографічно-хронологічно упорядкований реєстр книжок бібліотеки, складений за систематикою наук в підрозділи, які допускає формальний характер літератури.

Чи влучив я тим определеньям в ціль, це справа критики. На мою думку воно відповідає тим вимогам, до їх треба отавити до правильного определенья.

Бач з того, що сказано раніше, ясно, що значінню систематики наук покладено певні межі. через те я і вживав в своєму определенні виразу - "за загальною вказівкою систематики наук". проте навіряд чи треба згадувати, що коли тут вживалося слово "межі", то це не значить, що принципово вкорочується наукову систему, що обмежується її. Цим підкреслюється тільки, що з природи своєї вона непридатна в застосуванні до певних бібліографічних явищ і що через те обмежується її значіння. фактично кожен систематичний каталог звуає застосування систематичного принципу вживаючи поруч з науковим порядкуванням також порядкування абеткове.

до цього ми ще повернемося, а тут розв'язуємо справу лише з її принципового боку. Я мушу обгрунтувати, через що саме в своєму определенні я не згадав про абеткове порядкування, якого на практиці вживається так широко. Я не зробив цього тому, що розподіл за абеткою не належить до суцільних принципів упорядкування, уживаних в систематичнім каталозі, якими являються принцип науково-систематичний, літературно-формальний та бібліографічно-хронологічний.

І каталогах можна вживати абетки в подібний спосіб: -
1) Порядкуючи за абеткою назв творів; 2) розкладаючи вою дис-

циліну в цілому або окремі частини її на речеві, предметові
слові і порядкуми їх за абеткою. Абеткове порядкування є спе-
цифічною ознакою абеткового каталогу і абсолютно протилеж-
ністю до порядкування наукового в систематичнім каталозі. Не-
можна користуватися абеткою також для творення таких розді-
лів, ^{Копії} як ^{Копії} директори вважали си формальний характер літератури, напр.:
історія якоїсь науки, філософія якоїсь науки, тому до тут ми
не маємо змоги зовсім з навіями творів так само як
і в систематичності. Лишається в такіх опосередковані тільки та функція
систематичного каталогу, в якій за його історичним характе-
ром виявляється принцип бібліографічно-х. хронологічний, а саме-
перерахування відповідних творів. Поняття в овогому розвитку,
який я визначив, дозволяє лише хронологічну послідовність. Ко-
ли-б хто захоче завасти замість логічно необхідного принци-
па абеткове порядкування, щоб то цілком випадковий принцип, то
треба прийняти до такої безпринциповості ставитися свідомо.
Зовсім не ясно, чому до, в якому будь місці систематичного ка-
талогу треба вживати впорядкування за абеткою назв, коли існує
вже абетковий каталог, що задовольняє практичній потребі. Цявні
протилежні факти, наприклад хоч би те, що одна університетська
бібліотека складала каталог, назвавши його "систематично-абетко-
вий основний каталог", - ні в чім не змінює правильності мого
доказу. Звичайно, зовсім інші річ, коли через практичні мір-
кування рішення порядкувати твори в певних групах за абеткою
назв. до систематичного каталогу це не має жадного відношення
і розити так можна лише в бібліотеках, які поруч з систематич-
ним каталогом можуть дозволити собі розкрити топографічного ка-
талогу, що відповідає розташовці книжок. Але подібний каталог
ні як не можна назвати систематичним.

Загалі розв'язуючи задачу, що про неї говоримо, треба остерігатися того, щоб не перемішати поняття. Ця ризика, коли я наведу за звіткою теорії мислених ідей якої-будь літературної школи, чи то в діалектиці, чи то розв'язуючи їх на певні групи, то це не є звіткою про порядок мислення за назвою теорії. Прізвище виступає нас тут значіння наукового предмету, а я вивчаю розподіл предметно-звіткового.

Коли за звіткою групується певний науковий зміст, то це цілком інше річ ніж порядок мислення за звіткою, бо все ж таки система творить тут і грунт, і вихідний пункт.

Система, яку проведено дослідно, зберігає свій принцип як до найдрібнішого розподілу; коли ж в якому будь місці систематичного каталогу впорядковані за звіткою предметів зупинки відітворюються в системі, то це вже буде відступлення від загального правила. Ні один досвідчений бібліотекар не захоче ризикувати, що невигідний розподіл наукового матеріалу за допомогою звітки приносить певну користь, а це значить, що існують обставини причини, які це виправдують. Однак заведення такого предметно-звіткового способу впорядкування не є чимось необхідним, тому воно не становить ознаки систематичного каталогу, і по цій причині я не включаю цього моменту в визначення. Момент цей належить до другої частини нашого дослідження, до якої ми переходимо. Як я зазначив у вступі, ця частина полягає в тому, щоб на підставі здобутих в визначенні ознак та за досвідом накреслити загальні риси основної схеми систематичного каталогу взагалі.

II.

Згідно з метою укладаю ці загальні риси основної схеми систематичного каталогу в оглядних ознаках пунктах:

1) бібліотечність, не вимагає бути систематич-
ну класифікація книг наука в цілому і окремо за підвладною
для систематизуванняї поодиноких наукових дисциплін систе-
матику даного часу. Отже я переконаний, що нам треба від-
кинути теоретичну вимогу, щоб в систематичному каталозі роз-
поділ за системою виявлявся навіть в послідовному порядку
основних галузей наук. Тут треба бути доволі критичним, що
його вже обговорювалося віддавши, а саме про класифікацію,
або систематику наук в тілому розумінні того слова. Як
власне система класифікації мусть правити за провідну?
Простежвши історію цього спору від Платона та Аристотеля
за Гелієм, д'Аламбером, Локком, Контаєм, Ашером, Гегелем,
Контом, Шенкером (звичайно лише найвидатніші прізвища)
як до наших часів, треба визнати, що в наш час ми ще тільки
віддаємо ^{виг} згоди, як колись-небудь. Сьогодні ж і тепер же в та-
кому самому стилі, як прикладно в "ягдосей" років тому її
зформулювали двох відомих своїх судиців вчених, що обрали
участю в рішечні проблеми. Людина бібліотечної практики, ві-
домий Адрієн ТІЕГЕР-НАХЕР цього року 1901-го так: "нема ні-
чого більш довільного ніж розподіл та установавання послі-
довного порядку наук, до яких можна підходити з різних різно-
родних точок погляду". І того ж самого року чувмо, як учень
Гегеля, систематик та професор державного права Лоренц Р.
Тієгер-Нахергінішию оповідає зхильне протидешний погляд:
"Система життя, а разом з тим і науки не може бути чимось
довільним. Вони мусть, як це не хоча сумарчити одна особі,
визнати окрім за можливу і правдиву тільки одну систему.
Не можуть правити за правдиві одночасно дві системи науки
і дійсного життя, - моруч з правдивом не можна ніяка інша".

що це? Чи кожна думка повинна бути до факту, другий в теорії. Моністичний дух нашого часу вимагає, для світу та для життя, то значить у філософії, а так само і для наук, що хочуть зрозуміти життя та світ, єдину систему, в якій розподіл повинен бути поведений за єдиним основоположним принципом. Проте, з літератури знаємо, що дійсність зовсім не відповідає цьому ідеалові. Однак ми переживаємо світ в його яскравій різноманітності так в нас самих, як і по за ними; очевидно, як повинно розвиватися науки, даючи все нові перестановки, але охопити остаточно внутрішній зв'язок речей та наук нам не дозволено. Цікава філософія, нідна класифікація наук не зможуть, доводячи свою систему, зняти такої собі переконання, що не довгий час згуртувати вєркою себе домінуючу більшість. Міліотаконство не має власної свідомості приставити обов'язково до якої-будь певної системи класифікації наук, що мотивованій по суті послідовний зв'язок головних дисциплін має для нього, як то відомо кожному, лише другорядне значіння. Чому ж не поставити замість органічного розподілу? Чи допоможе подвійного, згаданого відомого з часів античного розподілу на науки природні та гуманітарні крім до кожна відіяти. Чи дійсно правильним буде все з таким поділ наук згідно з діяльними наукової роботи і тоді виходить, що послідовний зв'язок дисциплін, який опирається на офіційно встановлені інститути, буде все так неукладний. Це трудно було внаслідок в відповідний спосіб ту велику кількість наук, що зібрані в рамках філософічного інституту, додавши до них також і ті дисципліни, що їх не викладають по університетам. Стає так чи сяк, а в кінці треба признати, що надзвичайно важкою справою про систематичний

розподіл наук в цілому, - як повинні борятися книги, бібліо-
компетентним за нбо, зважаючи на чуже дери зупинля розв'я-
зати на сьї остаточнo.

Цілковито знаємо треба отвертисл до доодних дисциплін.
Аут, очовидячки, зведення бібліотечери полягає в тому, що по-
дожити зь підвалнн, окотоматичного каталогу певнїї системоу
деної доок, яко підручку пїсьмнцїї наукової свідомості. до гру-
оє признавти, що як вої людські інституції, так оимо і науки
ти їх окотами, рано чи пізно, повинні змінитися.

2) Справу, чи вивести якусь галузь досвіду зь науку, роз-
в'язується не літо зь науковом діяльністн цієї галузі, але також
зв її бібліогрфічною зможітївнстн. Стле ми робимо зміни в
науковїї конструкції, утвореннн новїї головнїї іх, лнла тоді,
коли нове конструцїї зєрекомандуємн себе через велику кіль-
кість бібліогрфічного матерїалу.

3) Кількість розділів системи, до їх поднн в систематич-
ному каталозі, стоїть в прнмому відношенні до ншої літерату-
ри, до мєстсьє даного часу в бібліотечі.

Уннким словом вкрїпленнн мннннн, чи слїд підпорядковувати,
чи ствентн подун як рівновартні такі поняття, до стокуть-
ся одне до другого яко спеціально до оїльк загального, змє-
нить від того, оскїльки буало поняття розвинено бібліогрфічно.

4) Кількість літературно-формальних підрозділів якого-
оудь розділу системи стоїть також в прнмому відношенні до ншої
відповідної літератури, до мєстсьє даного часу, в бібліотечі.

Аннким словом: вкрїпленнн мннннн, чи рєділяти, чи зводи-
ти під одним руориком літературно-формальні поняття, до по-
оути координується подїл ооооо, змєнить також від того, оскїль-
ки вони розвинені бібліогрфічно.

"літературі" доводиться нечастіше зводити до систематичного розділу: "зібрані твори".

Так само часто доводиться в деяких видах розглянутого систематичного розділу відокремлювати від творів думок, які літературно-орієнтовані, хоча вони мають загальну кількість творів внаслідок цього збільшуватися, а інші розділи значно не зростають. (Порівняй 2-й). Хоча практика і дозволяє модифікувати і за певних обставин такі модифікації треба визнати за об'єктивними, однак це зупинити не можна, щоб уникнути від теорії, до її модифікації в попередньому перекладі, що вона єдина вказує, в який спосіб можна перекласти її. Слід пам'ятати, що неможливо принципово розділяти літературно-орієнтований та літературно-орієнтований в новому перекладі. Думки за цю теорію, як утворення певної кількості суцільно з'єднаних думок, котрі число думок відповідає одній літературно-орієнтованій підрозділі, які окремлюються до всіх систематичних розділів.

7) І в деяких думках, які утворено в певний спосіб, які не в порядку з літературно-орієнтованою чергою.

це положення, від якого не можна відступити, не можна, не потрібно дати пояснень.

Дої висновки торкаються найбільш важкої галузі нового світоглядознавства, - галузі, до її кінця потрібно освітити. Спроби освітити поняття систематичного кінця та подати стелі, освітлі на логічних зв'язках та на емпіричних відкриттях, основні положення, не вказано до дої в задоволюючий спосіб. Але ця справа неможлива, як не говорить нове наукове переворот, що коли бодай частину всіх висновків було призначено за певним, то одне певне було досягнуто: не треба було починати знову дослід в тому, що вказано вже за певним.

Ганс Даймер.

СИСТЕМАТИЧНИЙ КАТАЛОГ АБО ПРЕДМЕТОВИЙ КАТАЛОГ.

Відомості з статті: бібліотечний предметний каталог.

Л. Л. В. 1923).

Зреферував О. ЛІСНОУСЬКА.

У своїй статті: "Бібліотечний предметний каталог" бібліотекар університету в Гродні Ганс Даймер присвячує окрему главу порівняльному розглядові предметного та систематичного каталогів. Виходячи з того, що при сучаснім економічнім стані жодна бібліотека не може мати двох каталогів: систематичного та предметного, доводиться зробити вибір між цими двома типами реального каталогу. Предметний каталог знаходить все більшу кількість прихильників і йому, на думку Даймера, належить майбутнє, хоч прихильники систематичного каталогу і надають предметному каталогові значіння механічного показника до систематичного каталогу.

Вста каталог полягає в тому, щоб як може окремше та точніше подати літературу на певну тему. Предметний каталог повинні задовольняє сім вимогі, даючи літературу на кожний окремий предмет в зостковому порядку. Систематичний каталог для того, щоб відповісти своїй меті, мусять не тільки охопити всі види людського знання, але й дати кожному з них певне місце в охемі. В основі кожної бібліографічної системи лежить філософська класифікація наук. Між тими такої системи знань, яке сунав б всіми прийняти, не існує, про що свідчить історія наукової та бібліографічної систематики. "Класифікація наук від Платона та Аристотеля до нашого часу являється

оя, ілюстрації, таблиці, схеми. Сторінки кожної науки займають не від її предмету та методу, а тільки від її складових частин. Сіологія, існує система і систематичний каталог, що на ній будуються, поперемі в свої, нові. Систематичний каталог не може групувати літературу в певному порядку, коли саме місце той чи іншої науки в сіологічній системі може бути спірним. Тільки того систематичне допускання проявлення суб'єктивізму. Тільки, що проявляється під систематичним каталогом, саме про це. Інший матеріал для проявлення суб'єктивізму дають імена широкого та вузького змісту. Як приклади. ПІДІЙМАЮТЬСЯ КЛАСИ СІОЛОГІЇ: "наука про землю", що фізично розглядається в порядку-математичного, фізичного, хімічного, фізіологічного і психологічного, та інші. Інші про воду, котрі автор називає підручником для географів, метеорологів, біологів, хіміків, фізиків, лікарів, сільських господарів та техніків. І тільки вивчення літератури класифікація до того чи іншого розділу, буде мікро-класифікація і індивідуальна. Класифікація цього сукупності розміщення класифікації, що трактується про той самий предмет, в класі той же самий класифікація в різних виданнях, що різні відділи каталогу. Предметами каталогу просто розв'язує це питання; він поміщає класифікація під той предмет, якому присвячено книгу, незалежно від того, в якій точці погляду він розглядається. Так, книгу систематично він поміщає в каталозі під предметним словом "земля", а книгу фізично-під словом "вода".

Порядкуванням цього матеріалу, що одержано, не може виконати сукупність, а тільки одна сіологічна література, котра предметами каталогу групує під привидом, укладанням при систематичній сіології, що проявляється в різ-

них галузях знання, чи не проявили себе в яким-небудь науковім чині, чи історії громадських діячів, можна помістити цілком суб'єктивно в той чи другий відділ. Так, літературу про історію в систематичнім каталозі можна знайти в відділах історії, політики, економіки, філософії і теології. Це більш трудномі виникають при класифікації тих наук, зміст яких та їх відношення до других наукових дисциплін не усталено самою наукою.

При такому ставовиді об'єднання однотипної літератури отже зовсім неможливо. В підтвердження цього ШЛАЙДЕР приводить два приклади з практики систематичного каталога університетської бібліотеки у Градці. З 34 розвідки про доцільну мережу розподілено між 20 різними відділами, що належать до 6 наук, а саме: 14 творів знаходяться в 4-х підрозділах загального відділу, 9-в 5 підрозділах історії, 6-в 6 підрозділах права, 3-в 2 підрозділах філософії і по одному в історії культури та в теології. Твори про охорону тварин розподілено в 17 відділах 9 різних наукових галузей. Однородні речі роз'єднуються навіть в тих випадках, коли предмет має певне місце в системі. Наприклад твори по історії окремих літературних родів, як от роман і драма, розділяються по мовах, не уважаючи на те, що практична потреба вимагає їх об'єднання, котра оправдується також історичним розвитком цих літературних родів.

Проти систематичного каталога ШЛАЙДЕР висловує ще його керуномізм, котро не відповідає безумовному розвитку знання. З ростом знання змінюється зміст окремих наукових дисциплін та їх взаємовідносини. (розвиток фізичних наук в 18 ст., відокремлення геології від філософії). БУНДТ по-

оставив твердження, що утворення системи знань може мати тільки значіння опору. Це ж саме можна сказати про бібліографічну систему, що має на меті практичні завдання. Тут, крім змін в окремих науках та в наукових поглядах, мають значіння також зміни в політичному та громадському житті. Ці зміни стоять перед систематичним методом, як постійні перешкоди. Великі бібліотеки не можуть постійно переробляти свої каталоги, відповідно до зросту знання. Приходиться робити часткові, штучні зміни, що порушує загальний характер системи і веде до нелогічності каталога. Для оглядів нових самостійних дисциплін часто неможливо знайти відповідне місце серед устаткованих рубрик. Із того виникає, що такі науки, як археологія, біологія, краєзнавство та народознавство не знаходять для себе зовсім місця в деяких системах, в той час як ми наспостимося тут до не такі давно переотарілі і застуті поняття, як класичні науки. Це те відділення уявляється себе збірку цілком самостійних, не зв'язаних між собою творів. Це тільки помагає загубленню творів, а не їх розшукуванню. Відділ "мішаних" стрімко розростається і заключає вноді туючі твори. ШЛАЙДЕР порівнює систематичний каталог з ортоською могилою, де книжки лежать в безладі, так що знайти їх можна тільки випадково.

На одну негативну сторону систематичного каталога ШЛАЙДЕР бачить в тому, що під рубрики наукової системи приходиться підводити цілком агучно такою ненауковий матеріал. Як приклад, ШЛАЙДЕР називає літературу, що відноситься до спорту. Тут містять то у відділі мистецтва поруч з театром та музикою, то у відділі педагогіки. Систематичний каталог дає багатий матеріал на тему: "Гумор у бібліотечці".

переліті систематичний каталог на відповідне вимогам сучасного життя, яке виявляє тенденцію до спеціалізації, через що читачі дуже рідко вимагають літературу по загальним питанням і звичайно потребують книжок в рамках якоїсь вузької спеціальності. І як раз тут систематичний каталог дуже часто не дає потрібної відповіді.

Таким чином систематичний каталог задовольняє таким вимогам, яких до нього не ставлять, а з другого боку не може дати відповіді на те, за чим до нього звертаються.

При рішенні питання, який із обох каталогів слід вибрати, грає немалу роль ще одна обставина. Потреба економії коштів і она вимагає заведення центральної каталогізації. Але така централізація отже неможлива, поки німецькі бібліотеки будуть триматися своїх систематичних каталогів. Останні мають бути пристосовані до особливостей кожної окремої бібліотеки, до системи, заведеної в бібліотечі універсального типу, являється непридатною для спеціальної бібліотеки, а великі маси літератури з якоїсь галузі вимагають більшої деталізації класифікаційної схеми, чим невеликі розміри фонди. І тільки предметний каталог має змогу завасти єдністю в каталогізації книжок у всіх німецьких бібліотеках, незалежно від їх розмірів і характеру.

Ш.АГЕР навівав цілу низку опроб, що їх було пропонувано для поліпшення систематичного каталога. Так А. АГЕР бачить вихід в періодичному перегляді каталога з точки погляду логічної, історичної та практичної. Однак Ш.АГЕР критично ставиться до цих опроб і відкидає в основі систематичний принцип. Замість утворення предметного покажчика більш доцільно переглядати зовсім до предметного каталога. доповідь по-

казує, що в тих бібліотеках, де існують одночасно систематичний і предметний каталоги, значно більше користуються предметним каталогом. Цей каталог майже не відомий нашої публіці в наукових галузях та громадському житті, через свою еластичність та гнучкість; він бере термінологію так, як її подає наука, і зводить синоніми до одних назв.

Все це показує, що бібліотекам слід направити свою наукову роботу на утворення предметного каталогу. Систематичний каталог й досі лишує над предметним тому, що йому надають надзвичайно значіння, для плинного комплектування бібліотек. Але й тут добре розроблений предметний каталог може виконати ту роль. Досвід оточення предметного каталогу повинні змилити бібліотеки відмовитись від консерватизму і перейти вкінці до цього каталогу. Економія часу і роботи буде нагородою за владу при переходу від систематичного каталогу до предметного.

- : - : - : - : -

Ірини Рох.

ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ВІДНІ.

Національна бібліотека мала тільки один повний картковий систематичний каталог. До систематичного каталогу, то були виготовлені тільки деякі окремі відділи. За часів старого режиму не вистачало засобів щоб довести до кінця цю величезну роботу над систематичним каталогом. Правда, недоотачу повного систематичного каталогу до деякої міри пробували замовити систематичні наукові реферативні, а також спеціальні каталоги окремих галузей та каталоги окремих реферативних, але це,

розуміється, були маліятими, викликані необхідністю. Через те, до єдиного повного каталогу національної бібліотеки із зрозумілих причин неможна було виставити для користування читачів, і через ці незручності, які з цього виходять і про які нема чого багато говорити, - дирекція вирішила розпочати рівноцінну працю над трьома каталогами; до цього приступили одночасно 1 січня 1932 року. Наскільки ґрунтовно треба було облікувати й зводити цю працю, наскільки треба було разом з тим поставити в правильні взаємодносини ^{між} ~~базані~~ ^з ~~мож-~~ ^{можливи}, видно з того, що вирішення дирекції почати ~~значену~~ ^{значену} працю припало якраз на найтрудніші часи, коли бібліотека не задовго перед тим втратила через скорочення п'ять наукових робітників і цілу низку середніх співробітників; коли у відділі друків, в якому мали бути переведені ці роботи, залишилось тільки 11 наукових робітників, і до того треба було при десятигодинній праці в читальні і під загрозою дальшого скорочення зберегти той самий ^{розмір} ~~розмір~~ роботи, що був досі. До цього слід додати, що новий пресовий ^{закон} ~~закон~~ надав національній бібліотеці, як Центральній бібліотеці Австрії, по 2 примірники книг і по 4 примірники газет; це ще збільшило роботу, яку доводиться ^{виконувати} ~~переводити~~ скороченими силами. Разом з цим не можна не згадати ^{також} ~~також~~ те, що хоч в Австрії в останні ^{часи} ~~часи~~ законом передбачається середній ^{бібліотечний} ~~персонал~~, але на практиці де його нема, і через те ціля низка праць, що їх виконувать у Німеччині середні співробітники, у нас переводиться науковими робітниками. На щастя, в останні ^{часи} ~~часи~~ міністерство народньої Освіти, йдучи на зустріч ~~постановам~~ ^{постановам} бібліотечних організацій, стало де-факто ^{за} ~~зводити~~ ^{зводити} середній персонал, так що в двохрічній школі, що її відкрито з осени

при Національній бібліотечі, буде підготовлятися відомі дний
кадр середніх співробітників.

Що до названих робіт над каталогами, то було вирішено
в першу чергу перекаталогізувати підручну бібліотеку чи-
тального залу і завести друкування покажчика книг цієї біб-
ліотеки, для чого міністерство Освіти, не зважаючи на трудні
часи й грошову окруту, не відмовило в посильній допомозі. Ка-
талог, що його редагування доручено було референтові, з'явив-
ся в липні. дві другі більш широкі роботи ґрунтувалися на та-
ких міркуваннях. тому що найбільший попит, цілком зрозуміло,
на нові література, треба було, йдучи на зустріч потребам
читачів, перш за все каталогізувати в відповідній загально-
приступній формі цей фонд. Іскій меті повинні були служити
показчики нових поступлень, що виходять щотижня й до-
дають нову літературу з 1 січня 1923 р. в систематичному
порядку та за алфавітним реєстром авторів.

Показчик поступлень реєструє все за невеликими виїмка-
ми, що майже не грають ролі для наукового досліджу, і таким
опосередком виконує завдання друкованого каталога взагалі;
далі являється бібліографією австрійського друку, бо Націо-
нальна бібліотека служить центральним книгозховищем обо-
в'язкових примірників; і вкінці служить цілям обміну, бо в по-
казчику зазначено всі дуолети, що можуть бути обмінені. Пер-
ший зшиток реєстру нових поступлень мів вийти разом з пока-
чиком підручної бібліотеки.

Що до третього каталога, то перш за все треба було ви-
рішити важливе й відповідальне питання, в якій формі повинен
вести цей каталог. Перш за все було вирішено, що треба від-
новити ведення реального каталога. Іст було дві можливості:

привабливим заданням утворити з нього для істориків духового життя Австрії невичерпне джерело знаходів. Але несприятливі обставини часу примушують нас перевернути свої очі від привабливої картини багатого стола до турбот про щоденний шматок хліба.

Але ж чи одна тільки систематика в джерелом духової культури суспільства, об'єднаного локально і хронологічно, з його кристалізаційним пунктом - бібліотекою? Ліва енциклопедичний словник - а предметний каталог має характер словника - не одушить істориків для такої мети? Як багато дає нам словник Блім для пізнання духової культури його часу. Звичайно, систематичний каталог, - втім ми мусимо згодитися з А. Е. Ю. дозволяє краще заглянути в ті процеси, що відбуваються в данім суспільстві, в його органічній цілості, це бо й є головне завдання каталога, - в той час як предметний каталог дає можливість ознайомитися тільки з тою стадією, в якій знаходиться та чи інша проблема. Проте багато різних моментів примусили нас з рясом прийняти предметний каталог, який опочатку повинен був ознавати нову білущу літературу, починаючи з 1 січня 1927 року, а при більш оприятних обставинах мав охопити також всі фонди бібліотеки. До нового фонду, то показчик нових поступлень дає також і систематичний перегляд, хоч і в дуже грубих поділах. До того ж ми були в дуже оприятливих умовах, бо могли використати порівняючи багату літературу про предметний каталог, що ґрунтується на досвіді новіших часів. Читання це неогільки має з'ясовувати попередніми працями Біка, Богати та Гольдмана, а Георг Гнейдлер в своєму дуже гарному "Підручнику бібліографії" зіграти вже як підсумок теорії предметного каталога. Одночасно Ганс Едлімєр так добре об-

ґрунтує на теорію з практичного, теоретичного й критично-го боку, до її не можуть захитати і заперечення іранца Шмі-дта, про котрі ми згадаємо ще далі. Але це дає нам право твердити і вірити, що ми закладаємо нашу ґудівку на міцному ґрунті.

До цього треба додати, що Біденська Університетська бібліотека мала найкращі² досвіди із своїм предметовим каталогом, і з психологічного боку цікаво зазначити, що за предметовий каталог дові стояли як раз лівденно-німецькі бібліотеки. Принципові положення, що вимагали остаточного вирішен-ня в той чи інший спосіб^{було} в доопатній мірі^{було} з'ясовано і прий-нято майже одностайно. Сигода систематичного каталога в тім, що він дає огляд всієї літератури^з по даній галузі науки, - вигода предметового каталога, що він концентрує в однім мі-сці літературу по окремих питаннях. Між цими вигодами як раз і доводиться виокремити, що між ними є, так би сказати, анти-гонізм, котрий^{яким} приводить до того, що вигоді в однім напрямі відповідають незручності в другім, а саме розпорошування лі-тератури по різному предмету в систематичнім каталозі і брак перегляду літератури по якійсь галузі в цілому в ка-талозі предметовім. Ми визнаємо велику значіння систематично-го каталога для самого бібліотекаря, якому він дає можливість оглянути свій фонд і перш за все його прогалини, а тим умож-ливає систематичне поповнення. Але це значіння зменшується в теперішні часи, коли бібліотеки не мають можливості, і ма-ють ще на довго, як^{у нас} браком коштів систематично поповнювати книжкові фонди^{за} не таким^у вимогам, що не виникають цілком з про-цесу роботи й не потребують негайного задоволення. В таких обставинах означену вигоду систематичного каталога може за-

тьдого до відходу від систематичного зовнішнього з'ясування
 одній особі, до п'яти якої відносяться певні вирази, тому
 до цієї особи мусять тримати в голові як систему рушій, так
 і їх форму, що не п'яти чого не поспішно заглядаючи до ре-
 бесту у рушій. Небезпека, яка полягає в тому, що ця особа, бу-
 дучи зовсім незалежно від системи її ходом думок та їх офор-
 мування, може вимогати надати всієї судомі певну одноос-
 кість, в дійсно зовсім відсутнього предметного каталогу, докильки
 для нього немає певних безперечних і детальних правил, які
 існують для систематичного каталогу, і докильки такі правила
 взагалі неможливі; цій небезпеці можна цілком запобігти
 навіть одним рушій, до повинен бути природним доповнен-
 ням кожного предметного каталогу. Зрештою ця небезпека
 відсутня також систематичному каталогові, як і всякому, що
 ґрунтується на певних чітких реальних принципах.

Ніюля того, як прийнято було рішення, нова жаль за те,
що сформулювати такі правила, які з одного боку, відповідно
до цілі каталогу, не повинні були бути занадто складними, а
з другого - викладати по можливості всяку двозначність, що
могла би виникнути, чи прикладні, звичайно для подіб-
них двозначностей. Завдяки великій рухливості і еластично-
сті предметного каталогу, неможливо скласти такі правила,
що передавали б всі можливі випадки; ці правила можуть
накреслити тільки приблизні риси, на одне вирішення таке
залишити індивідуальному почуттю. цього вимагає сама приро-
да предметного каталогу. Став ті правила, що їх модифікую,
за відповідної роботи комісії, що складається з директора бібліо-
тек, керівника відділу друкованих творів Грога, до його проект
попередньо було за основу, і референт, що редагував предмет-

ний каталог, як тимчасовий керівник читального відділу.
Через рік ці друківки було знову переглянуто й переро-
лено на підставі здобутого досвіду.

доєсть одного погляду на зогинні відмінні наших пра-
ви, до чого доєчить, як усього зобов'язанні в них помероднім пра-
цям, ніж померод праці ^я шаймери, ^{якщо} який, здисться, ніж криже зміг
звмоігти чиоленьким труднощам і непорозумінням, і до думки
котрого приставляли наші правила в тих випадках, коли думки
розходилися. Через те не було б змоги зійти обґрунтувати
нашу точку погляду.

жк таким поділяємо очевидні сумніви до доцільності
кої системи, хоч і повинні визнати, як неминуче для предмето-
вого каталогу основне логічне ^{застосування} поділення, той поділ предме-
тових понять, що його встановили цярківські правила, з підроз-
ділом на поняття сезону, місяця, часу та речей. Але утворення си-
стематичних груп заходить у цих правилах ^{надто} далеко, коли,
згідно з ними, "Правильні судови на Аттеразс" треба було о від-
нести від поняття місяця: листопада. Чим з тим тут виникло
найбільше гурдність, а саме: яке поняття на випадок їх конку-
ренції повинно ^{справді} бути визначено ^{чи} з предметного слова, а також
коли повинно мати місце підпорядкування чи надпорядкування ^{визначення}
понять. Що ^{при цьому} ^{визначається} передмітне слово ^{яким} розуміється на нь
відомі тільки заголовки, але й змісту книги, це теж отило
отаром істинно. Загалі ж формулювання предметових слів ми
дали перевагу більш вузькому ^{значенню} поняття перед більш широким,
визнаючи при тому, що предметний каталог має суміну втру-
тити свою практичну користь, якщо він не піде на деякі ком-
промиси з систематичним каталогом та не утворюватиме груп
у певних місцях. А то коли повинно переважити більш широке ^{значення}

[illegible]

мають систему, а не на випадки. Здокументовано неможливо
доказувати прієднність певної точки погляду. Імід думки, що
він невідомий неохиті з логічного боку, прієднність, які встанов-
ляють три види всіх можливих відношень між невідпорядко-
ваними одна одному поняттями, і з цього він виводить нещору-
шнє правило для осередкованого вибору "конкретних" предме-
тових одіє. Як ми відразу натикаємося на сумніви, коли чита-
ємо: "розуміється, основного подання про конкретне утворен-
ня предметових рубрик ні в якому разі неможливо проводити без
осередкованості" (стор. 12), і коли бачимо, що автор встановлює на-
віть винятки із рекомендаційної логіки, з яких один
торкається як раз назв країн та місцевостей, - ці найбільшій
трудності всякого предметового членення. І до того також вся
логічна система прієднність коли згадувати про винятки, вини-
ває такі ^{логічні} сумніви. Приклад може це пояснити. З другої з трьох
правил виходить, що предметним оловом повинно бути те кон-
кретне поняття, яке відрізняється від другого поняття "певним
відношенням, певними особливостями й поданнями, з певної точ-
ки погляду й при певних умовах і обставинах, під певним впли-
вом і певною зовнішністю". Як це ілюструвати на прикладом:
"міденський конкордат і його вплив на євангелістську церкву",
то нікому, крім цього імід, не може на думку згідно з ви-
сказуваннями, вивести це конкретне поняття: "євангелістська цер-
ква". Найбільш чини поняття, звичайно, буде: "міденський конкордат",
але в цьому буде він відстоїти від цієї логіки, ^{за} імід, також і:
"євангелістську церкву", і це значить, що правило неясне і тому
нічого не досягне. В кожному разі вона, здається, не виправдує
того, за що її висувають імід, коли він каже: "вона осередковує
католицького від неї як він мовить основних трудностей і без-

порядності і куди необхідні рамки суб'єктивної самоволі."

Коли перше правило говорить, що конкретним поняттям буде "ціль, суб'єкт, носитель, творець, відносна якого друге поняття становить тільки нерозривну частину, несамотійний зміст, несамотійність, виокремлення, витвір, якусь частину внутрішнього змісту" (20 стр.), - то, зовсім не зважаючи на те, що тут ставляться нарізні логічні і граматичні залежності, відразу ^{вибухає} виникає виняткове правило: "Основне ^{допоміжне} подання конкретизації предметного слова має значіння тільки доти, доки його здійснення не веде до систематизації й конкретне поняття не ставлять з тим систематичним головним поняттям". ^З Навіщо ми були змушені таку зовсім зрозумілу річ, як "еластичність тіла", згідно з першим правилом помістити під словом: "тіло".

Коли ми таку систематизацію в предметному каталозі мусимо ^{попередити} признати за зовсім безглузду - і необхідність винятків із правила свідчить про негідність головного правила, - то, з другого боку, стрих сміха перед систематизацією доходить до того, що він настав на Шлеймера, який оправдовано закидав Цедлерові однобічне виокремлення поняття місця перед речовим поняттям, ^{позначаючи} говорячи, що каталог, ^{на} до думки ^{ку} Цедлера уявляється з ^{собого} особельно місцеву бібліографію (топобібліографію); вкінці зміст договориється до такого парадоксального твердження: "По ^{застосуванню} дотримання, згідно з принципом конкретизації, дається на предметний каталог, і збирання літератури про певну місцевість під певною одною рубрикою являється добром ототожнює цього каталога в порівнянні з систематичним". Це значить довести принцип до абсурду, бо для предметного каталога нічого більше не залишилось ок, як під кожною назвою країни чи місцевості перелічувати всякий раз цілу низку міс-

ливих предметних понять, бо це теж є "конкретні" поняття. Чи перестанемо дивуватися з такого висловку, коли приглянемося до хе, скетчу подібних випадів проти прейдильного твердження ²шляймера, до чому предметового каталогу повинні бути погоджені з вимогами читачів і практики. А проти такого принципу ³шляймера висуватися як догма: "За згаданими виїсками предметним словом згадки повинно бути конкретне поняття і від цього не можна відхилятися ні ⁴на яким ⁵мотивах, хоч ⁶он, наприклад, ⁷по міркуванням практичного характеру чи приймачи не увагу вибоги публіки". При такому раціоналізмі ⁸завдається тільки вказати на слова Гегеля проти ⁹Шейлера, що річ, яка має ¹⁰вартість і ¹¹знає тільки як засіб, ніколи не можна робити ¹²емоціями й ¹³етишем.

Ми з самого початку отали на ¹⁴зік ¹⁵шляймера; ми звертали ¹⁶весь час увагу на потреби публіки і ¹⁷отримували уникати ¹⁸детального ¹⁹регламенту. ²⁰Через ²¹трудність, ²²найяскравіше висунуто Георгем ²³Шейлером, до того, хто користується каталогом, ²⁴мимоволі ²⁵під ²⁶на тому ²⁷самому ²⁸шляху ²⁹думання, до ³⁰й каталогізатор, ³¹усвідомлюється, як ³²ми ³³сподівалися, ³⁴нашими ³⁵принципами; ³⁶другі ³⁷трудності - ³⁸трудності ³⁹формулювання, ⁴⁰як ⁴¹часто ⁴²мимовільно ⁴³дає ⁴⁴легку ⁴⁵закраску ⁴⁶змісту ⁴⁷поняття, ⁴⁸можна ⁴⁹запоїгти ⁵⁰лише ⁵¹відсилковими ⁵²картками, ⁵³як ⁵⁴повинно ⁵⁵бути ⁵⁶яко ⁵⁷може ⁵⁸сільше. Ми не ⁵⁹огодуємося ⁶⁰зі ⁶¹шляймером, ⁶²я ⁶³лиш ⁶⁴в ⁶⁵даному ⁶⁶випадку ⁶⁷олюдиться ⁶⁸шляймер, ⁶⁹до ⁷⁰твір ⁷¹можна ⁷²побігати ⁷³тільки ⁷⁴в ⁷⁵одному ⁷⁶місці ⁷⁷предметового ⁷⁸каталогу; ⁷⁹тут ⁸⁰ми ⁸¹достаточно ⁸²ідею ⁸³авторів ⁸⁴марксовського ⁸⁵каталогу, ⁸⁶до ⁸⁷не ⁸⁸обягують ⁸⁹становити ⁹⁰той ⁹¹самий ⁹²твір ⁹³під ⁹⁴різними ⁹⁵рубриками. Як ⁹⁶в ⁹⁷систематичному ⁹⁸каталозі ⁹⁹ми ¹⁰⁰ставимо ¹⁰¹твір, ¹⁰²до ¹⁰³йому ¹⁰⁴тільки ¹⁰⁵спреділяти ¹⁰⁶місце, ¹⁰⁷під ¹⁰⁸кілька ¹⁰⁹розділів, ¹¹⁰так ¹¹¹оно ¹¹²і ¹¹³в ¹¹⁴предметові ¹¹⁵каталозі ¹¹⁶треба ¹¹⁷вибрати ¹¹⁸за ¹¹⁹принци-

нове положення, що коли книги трактують про багато предметів, то вони отримують в об'єктах місяця, а не гнати читача від відсилки до відсилки. Як уже означив ешер в своїй дискусії з педдзором, треба до рідкісному отримати вимоги до предметового каталога в залежності від того, чи в односторонньому з ним експлектичний каталог, чи ні. Від цього залежить, як далеко треба йти в об'єднанні споріднених по змісту понять. Хоч ми принципово не виключаємо утворення груп і хоч виключення формальних предметових рубрик само собою утворює систематику, в сак так ми здається, що підпорядковані поняття "протошляхи" під "клітини" заходять дуже далеко, що тут порушується принцип предметового каталога, який ніколи не повинен втрачати свого індивідуального характеру. Ми не утворюємо такої групи там, де відповідний предмет мимоволі зв'язаний з поняттям місяця, і тому церкви, музеї, бібліотеки поряд утворюються під назвами місяць, як під основними рубриками.

Новим в наших принципах є те, що робиться збільшений націск на хронологічний момент; це дуже корисно перш за все для подвійного та злучного перегляду підручників в межах даної основної рубрики. Ми тим слід звертати увагу на можливість точності в дєтах, так до "Андрії Гоцар і героїчний боротьби тироль в 1809" порядкується під: "тироль: 1809," а не так, як у "Лейбнер: 18 століття" і ця рубрика стоїть після: "тироль: історія: 1809" не тих овчк підставах ми поміщаємо війни та мирові трактати під предметовими словами: війна, мир, чому та чи інша війна або мир означається хронологічними дєтами, так до тут найідеальніше оповідається принципом предметових слів, то-то індивідуалізує-

ичий, з принципом систематичним, тоо-то узагальнюючим.

Зовсім зайвим нам здається каталогізування тих творів,
про які має з'явитись восточний каталог, що-то перш за все
економістичний, оскільки її зміст не може укластися в одно-
предметове поняття. Розстр характерних слів з'являється бо-
гетти являється зайвим областю для предметного каталога,
як також і вказування нових зібрань творів, які погім
де ряс з'являються під еторями, як предметовими рубриками.

Коли ми після порівнянччй недовгого часу опроо оголошу-
ємо приписи для нового предметного каталога, то робимо це в
ведії, до піддержки тих диві й корисні давати з приводу по-
ставленої проблеми і скористуємося з всеоїчної критики до в
тій отадії роботи, коли переробка правил в тому чи іншому
пункті це можлива.

Переклад О. ПОЛУЛЯХ.

- : - : - : - : -

Адольт Мейер.

СИСТЕМАТИЧНИЙ І ПРЕДМЕТОВИЙ КАТАЛОГИ.

(Х.р.В. 1923.)

Треба дуже гаряче вітати той факт, що знов починається
дискусія про реорганізацію наших державних каталогів. Після
закінчення тої великої роботи, якій в значній частині при-
свячена була друця німецьких бібліотечарів за останні деся-
тиліття, - розуміємо Пруський спільний каталог, - не буде на-
оудь помилкою сказати, що наступні роки повинні бути присвя-
чені реорганізації наших державних каталогів. Не уявляючи на
наше окоутне становище, треба признати, що гешерішній час сари-

коли з'явиться припущення до тої пропозиції, яка має тут змі-
на, тоз то до дійсного стану, з усіх його логічно-істо-
рично-технічні складності, то все зумовлю треба прийняти рі-
шіння. Тут, який уявляється, до систематичні каталоги обов'яз-
ково повинні бути доповнені предметовими показниками, при чім
однак не треба забувати, що систематичний каталог - це річ со-
всім, а предметний каталог лише одним порівняння, а також
до цього доповнення предметного каталогу не в складі до
включити всі левоки систематичних каталогів.

Але, як вже порівняння предметного каталогу явля-
ється причиною до невдоволення, а може, в залежності від обсто-
ви, і там і друга, тоз факт, що бібліотекар все більше й
більше змінює свої погляди на зведення бібліотечної роботи.
Якщо жоду маємо скорого і зручного користування книжни-
ми окремими - це уявляється в нас час найпершим зведенням біб-
ліотек. А хто хоче орієнтуватися скоро, той бере енциклопедич-
ний словник, а в бібліотечі ці всі зміни цілі служить предето-
вий каталог. З цього і виникла висока розцінка останнього.
Але безсумнівно такий погляд на зведення бібліотек треба
признати неправильним, але ж він разом з тим безперечно одно-
бокий. До попередньої, хто шукає ґрунтовної інформації, на-
вряд чи зійде до енциклопедичного словника, а скорше пошу-
говуватиметься курсом науки та його бібліотечним бретою - си-
стематичним каталогом. Зодруга, прихильники американської
практики забувають, що читачі з легким дулом зрікаються біб-
ліотечною розкриття більшої частини своїх фондів. З незнач-
ними винятками вони вважають можливо скорого відшукування лише
літератури потягів дозвіллів. Це якраз доводить вся біблі-
отечна статистика. Із чи повинні лякати мертвий добування

90. наших книжних фондів також для нас бібліотекарів? Чи не маємо супроти них взаємних обов'язків? цього ніхто не скаже серйозно! І до цього можна прийти правильним для бібліотек молоді, улюбленої родинами на бодуччину Америки, те було би непростим гріхом перед минулим для нас, бо довга історія вказала нам визначно стежки в бодуччину, хоч може і замкнула перед нами деякі прикладні побічні перспективи. Наші бібліотеки існують не тільки для сучасних та бодучих читачів, як це можна сказати поки що про американські бібліотеки, але окрім того ми обов'язані управляти спадщиною минулого відповідно до її характеру. Наші бібліотеки не тільки енциклопедичні книжков, але й музеї історії наук. Дивно було би коли в цей момент відбивався в наших каталогах в меншій степені чим в музеях мистецтва та в природно-історичних музеях. Реальний каталог нового типу зможе дати собі раду з такими історичними неперетвореннями тільки тоді, коли це буде не предметовий каталог і не систематичний каталог в дотеперішній розумінні, тобто коли це буде не якась єдина система, в котрій треба обов'язково вогати все; ні, з таким завданням може справитися тільки історичний систематичний каталог, котрий ґрунтується з кожною епохою історії наук та з її особливим характером, приймає ту систему, яка властива даній епосі. Конізм входить в лад і справді так само, як і в інших обдвотях, і тільки плуралізм систем, як у філософії Гегеля, дає розв'язання проблеми.

ГЛАВЕР оперується в своїй критиці систематичних каталогів на двох передпосилках, які на мою думку не можна уважати неминучими. це перш за все нічим неоправдане припущення, що існуючі системи каталогів можна було би замінити просто

якоюсь зільсь оучаюном системою такого самого роду, тоб то так само моністичною та закріпленою, що знову захоче вбагати повноту історії в єдину неморувну раму; і подруге так само неотійна думка, що в основу такої нової системи можна було би покласти концепції якогось нового філософа, - ПУНДІА, ШТУДІА, ПЛАТОНА чи когось иншого. Коли би перед твк мотріюном реорганізацією систематичних каталогів відкривались тільки такі можливості, то краще було би занехати ці справу зовсім. Бо оправді а немовна "до десять літ" прикривати нову систему. В цім треба признати рацію ПЛАТОНОВІ. Та видно не примушує нас йти цим вузькою стежкою і повторити наново старі помилки. Коли ми уявляємо кияки кожної самостійної епохи в даній науці по тій самій системі, що буде імманентною для цієї епохи, - по системі, що не вигадувана кимось одним, а виростає органічно та історично в цій епоці, тоді ми позбудемося всіх клопотів, не грішитимемо проти духа минувшини і залишимо свободу будучині. Годі в наших бібліотеках будуть з одного боку каталоги історично завершених епох, каталоги закінчені навіки, і з другого боку такі каталоги, що їх ще не закінчено, бо вони охоплюють сучасність і дивляться в будучність; що стануть завершеними аж тоді, коли мине відповідна епоха, як ми це бачимо, наприклад, в історії фізики від ГАЛІЛЕЇ-НЬЮТОНА до ГЕЛГГОЛЦА. Таке рішення проблеми дає відповідь на запитання ПЛАТОНА, в яким місці треба поставити твори про теорію відносності. В Старих каталогах класичної фізики, напр. в системі ГАРТГІЛ, ці твори будуть розподілені по різних місцях: в механіці під основними поняттями та в електричності і оптиці під етером. Це несприродно, бо твори цього роду перерозподіляють зміст своїх згаданих рубрик. Нав-

маки, в новім, вісучім каталозі сучасної фізики твори про те-
орію відносності знаходяться у відділі: теоретична фі-
зика, підвідділ: теорія відносності. Це рішення задовольнило
он всіх читачів. Предметовий каталог опрацьовано в дні ви-
ведку із зваження гірше, бо опоріднені галузі теоретичної
фізики не будуть знаходитися в ній в сувідотві з теорією
відносності, як це було он в нашій "хронологічно обмеженій
систематичній каталозі", - а це для читача річ не малої ваги.
до й оправді, при ближшій роздумуванні доведеться признати,
що ідея замінити систематичний каталог предметовим не менш
абсурдна, чим коли би хтось задумав перестудіювати курс зо-
ології не в його логічній системі, а в порядку, вказанім
предметовим показником. для чого ж було би порякувати на-
укові факти в теорії, коли воеткь оповняє службу ліше?
а до нас оку у відношенні до думок, та в саме треба примі-
нити і до їх зовнішньої шати, до книжок. Різниця, яка безп-
речно маєтвоя, є історичного характеру і її можна перевести
в наших каталогах тільки прийнявши принцип многоти істо-
рично зформованих систем. Я не хочу в цій статті зостановля-
тися більш подібно над розв'язанням справи систематичних
каталогів при допомозі "хронологічно обмежених систематич-
них каталогів". Скажу лише ще на один випадок, що являється
типовим для "мертвих каталогів". Система ЧАВБС, в своїм "істо-
рично" зформованім вигляді, наданім їй роотом багатьох до-
слідників, являється типовою для тої епохи зоології, що тав-
ється приодібно від Ліннея до Дарвіна. всі твори по зоології,
що появилися в ті часі, без грудності укладаються в цю,
конгруентну для них систему. Коли он однак доведеться класифі-
кувати згідно з цєю системою якусь новочасну книжку про

червів, то ми примушені були би доповнити глибокий гріх проти духа історії та поперекати суверену логічну правду. Бо в ті часи, що не намагаєш до видів Vertebata та Articulata, вважали за червів всі тварини, а в наші дні група червів, як її розумів Чарльз, розпадає на багато самостійних груп, таким чином, зводячи для обох епох окремі каталогні системи, ми робимо приношу новочасному читачеві, що в більшості випадків заглядає до нового каталога і буде вдячний бібліотекареві за таке одлегчення роботи. Такі історичні систематичні каталоги допоможуть також чимало історикові бібліотечній, значно одлегчуючи його власну роботу, вони допоможуть йому більше від теперішніх каталогів, що не можуть померти і в той самий час нежиттєздатні. Правда, бібліотекар, що заохотив би збудувати свої каталоги на історичній основі, мусів би вложити в них більше наукової роботи, чим її дає так улюблений в наші дні бібліотечний техник. Це може бути суперечки про те, яка робота приносить більше користі і дає більше задоволення самому бібліотекареві, - справа того, хто в своїх каталогах воокремлює минувшину до нового, диття у властивих її формах, чи того, що беззастовно гнеться над картотекою, порадкуючи роботу. Як мило предметовий каталог в силі замінити каталог систематичний, видно вже із того, що йому властиві ті самі вади, на які терпить теперішній моніотичний реальний каталог. Це показується найяскравіше на слідуючій прикладі, відомі "енциклопедичні словники природничих і політичних наук та науки народного господарства", як що відкинути в них те, що, так що би лишилися самі тільки рубрики з бібліографічним апаратом, являються ідеальними предметовими каталогами; проти цього не заперечується і ШЛАЙДЕР. Як відносяться ці рубрики до логічної системи тих галузей, які тут трактуються? За ШЛАЙДЕРом

предметові дуорики вимагають менше^{ше} чиоло відомок. Та на ділі виходить як раз навпаки. "Органографія рослин" ГЕБЕЛЯ доводиться в систематичнім каталозі один, найбільше два рази. В предметовім каталозі, за принципом "творення груп у відповіднім місці", котрий промовідує ШРЕТТІНГЕР і до котрого пристає також ШЛАГЕНДОРФ, ця одна книжка з'являється майже у кожному оідьшій розділі ботаніки. І таких прикладів можна було би навести безліч. немовна серіозно уважати трудність систематичного каталога ті сумніви, що виникають при порядкованні біографій учених, які працювали в різних галузях науки. Біографії не мають нічого спільного з систематикою наук; їх доцільно порядкувати за алфавітом по прізвищам тих осіб, про котрих йде мова. Алфавітний принцип знаходить своє правильне застосування в рамках систематичного каталога, а не над ним. Тут, як і у всякім иншій випадку, треба старатися доводити принцип до абсурда. Принципи існують для річей, а не навпаки.

Вернемося однак знову до енциклопедій-предметових каталогів! Групові предметові каталоги ШЛАГЕНДОРФА також не можуть обійтися без показчиків, так що і в цій відношенні вони не дають вигоди в порівнянні до систематичного каталога. Йоскільки великими в своїй області мають бути показчики до предметових каталогів, маємо бачити на прикладі показчика до ".....", котрий був би майже меншим, коли би енциклопедія подавала матеріал в систематичнім порядку. І вкінці річ капітального значіння те, що неможливо зложити добрий предметовий каталог, не маючи перед тим оодій в схемі дуже докладного систематичного каталога; оідьше того, - доводиться мати постійно в пам'яті

великі частини цієї схеми для того, щоби поповнити каталог новими книжками не по загоді тільки, а по змісту, як того вимагає з повагою радієк ЗНАГІЗР. Але ж для чого я продовжувати ту саму роботу щодня наново, коли з нею можна було би упростися раз назавжди? Боли ми хочемо, щоби наш каталог мав оправді наукову вартість, а не спустився до ролі торговельно-книгарського збірника, то нам не допоможуть "примітивні відомості з наукової систематики", як це думає ЗНАГІЗР.

перешті предметовий каталог по розвитку ІІІА? Чи таке
не може поворотк цих трудностей, що виникають із історичного
розвитку. Уявимо собі, як виглядає би в наші часи предметовий
каталог, задовшений за життя ІІІА. Незалежно від своїх вели-
ченських розмірів, він звичайно би був би, а може й збільши-
ну рубрик, що стартує вже всяку силу. І хоча в цих каталогах
довелося би виділити історично мертві частини. Але не маю-
чи систематичного каталога, оскільки ж не міг би просто
зникнути ці мертві частини, а мусів би зберігати їх для вла-
сного вжитку, що би мави якісь сліди "мертвих книжок". досить
уявити собі процес подібної роботи, докільної кількості разів,
що би зрозуміти все її абсурдність. Наші історичні система-
тичні каталоги зможуть стати у великій пригоді істориків
науки, але що говоритимуть йому про предметові рубрики, може кот-
рих для нього перестаріла? Найдовірливим символічно було би
думати, що історія може подолати виступок, як що супроти неї
беззаконна логіка. І абсолютно не розумію, як ІІІА? Чи може по-
вально вірити, що упорядкований за виступом предметовий каталог
"має" зовсім не терняти шкоди від змін наукових систем",
або що він "може" легко примінитися до них, дякуючи своїй

рухливості та еластичності". На мою думку цей може й похвальний, але неугрунтований оптимізм, котрий вскорі тяжко помотиться. Предметовому каталогові далеко до того, щоб стати каталогом оудуччини.

Подібно до того, як предметовий покажчик набирає правдивого і повного значіння тільки як доповнення до підручника або курсу науки, так і предметовий каталог має сенс та вартість як доповнення до систематичного каталога. Абетка слугує теорії, логіці та історії, а не навчанню. Хоч я не тільки не можу поділяти надії на те велике значіння, яке за планом має принасти предметовому каталогові при реорганізації реальних каталогів, але й мушу рішуче виступити проти таких ідей, однак при тім це раз мушу згадати з почуттям вдячності про ті цінні думки, відносно предметового каталога, що подав в своїй роботі ШЛАЙХЕР. Впрочім я гадаю, що практична робота з одного боку над предметним каталогом в душі ідей ШРЕТТІНГЕРА, і з другого боку над систематичним каталогом в душі історично-логічних принципів зближить обі точки погляду значно більше, чим це здавалось би допоказують принципи. І в тім, і в другім випадку в результаті буде "зближення спеціальних каталогів" (ШРЕТТІНГЕР). Підкреслюючи цю практичну подібність, не треба очевидно закривати очей на глибокі різниці в будові цих спеціальних каталогів. Я переконаний в тім, що також "упорядковані за абеткою спеціальні каталоги" не зможуть обійтись без того, щоб не послужувати в своїй великій мірі логікою та історією, і тому я настою на тім, що, згідно з дотеперішньою практикою, треба поставити на перше місце логіку та історію, а абетку зробити їм допоміжною.

Франц ШІД.

УВАГИ ПРО АБСТРАКТИВНИЙ РЕАЛЬНИЙ КАТАЛОГ.

(Уривки).

(Л. 4 В. 1955.)

З огляду на те, що систематичні та предметовий каталоги виступають як конкуренти в боротьбі за першотство, Ґердінанд Аґґер /у своїй доповіді на загальних зборах німецьких бібліотекарів в червні 1954 року/ ставить питання, чи можливий такий реальний каталог, що міг би помирити оба напрями. Він думає, що при певних умовах на це питання можна дати позитивну відповідь, і описує вихід у тім, що він назвав систематично-предметовим каталогом. Вся царина наук повинна бути розділена, відповідно до їх кождочасного стану знання, на певне число груп, а саме, на думку Аґґера, за виїмкою зовсім нових бібліотек, не менше як на 10, приблизно на 30-40 груп, а далше порядкування в межах кождої із цих груп повинно відбуватися по предметовим рубрикам. Для забезпечення більшої певності при розподілі літератури під рубрики та при відшукуванні слід зводити загальний абстрактний показник предметових рубрик. Крім того для перегляду кождої групи повинна слугувати систематична схема рубрик.

Такий каталог мав би те хоб, що в нім не було би відкинуто вивні принципи наукової систематики та що було би можливо зібрати і легше переглянути літературу з певної наукової галузі, чого не дає предметовий каталог, бо він проводить поділ по найдрібнішим поняттям і через те розпорошує однорodne. З другої ж оторони, тримаючи розподіл під предметовими рубриками, можна оминати занадто заплутане дроблення, яке

ми маємо у систематичних осягах, і дати змогу включати нові поняття.

Ми не доводиться зауважити, що можливість скучувати літературу з певної галузі не є дось особливо цінною. Така можливість особливо важлива лише в тих рідких випадках, коли треба переглянути цілу галузь; але де з'являється потреба охопити лише певні розділи цієї галузі, там базаної переглядності бракує такого систематично-предметовому каталогові, що внутрі окремих груп поділ йде вже далі не систематично, а на найдріоніші рубрики, котрі будучи упорядковані за в'єткою, розривають поняття, так що з'являється потреба в якімсь додатковій в'єтці для того, щоб дати змогу оглянути поодинокі розділи одної галузі.

АЛЕКСАНДР не думає оверти свій систематично-предметовий каталог на його власних силах, і доповняє його предметовими показниками, і до того він додає: з'єднаний в'єтковий показник-рубрик, котрим має бути означення певності при утапленнях рубрик при розшукуванні книжок, і систематичні слова рубрик, що дає перегляд кожної групи. Ці додатки мають велике значіння, бо вони вносять поліпшення в будову предметового каталогу і доповняють систематику. Однак тут кидається у вічі, що з'єднання в одну в'єтку доводиться шукати не в самім каталозі, а в з'єднаним в'єтковім показнику рубрик, в той час як самий каталог розпадається на велике число окремих в'єток для того, щоб дати місце дооптимальному у своїй в'єтості поділові на систематичні групи. Такий підхід неправильний по своїй суті. Предметовий каталог це в'єтковий каталог; йому властиве в'єткове порадкування, котре віділяє його від каталогу систематичного. Але в каталог не

що робота своїм обсягом перевищує сили одної людини. Моно, що при розподілі праці між кількома оудуть попадати не- рівності обрацьовання. Але з одного боку такі нерівності оудуть неминучі також тоді, коли роботу веотиме одночасно лише один чоловік, особливо коли взяти під увагу, що того чоловіка таки доведеться колись замінити; з другого боку, по зведенні всіх фактів в одну спільну абетку, доконується потрібне вирівнювання.

ділення систематично-предметового каталога на 20 або й більше число груп, як до 40, як це думав АЙХЛЕР, треба при- знати занадто подріоним і абсолютно недоцільним. можна бу- ло би говорити про груповий поділ лише тоді, коли би число груп не перевищало 10, через що каталог вигравав би на од- ностайності та переглядності.

У всякім випадку річю основного значіння являється вирощення відповідних правил. АЙХЛЕР твердить, що коли над предметовим каталогом працюють кілька бібліотекарів, то "ні- які правила не допоможуть проти свавільних відступлень". Але ж можна було би також сказати, що найліпший захист про- ти суб'єктивізму дають як раз доцільно установлені прави- ла, тоб то такі правила, в основу яких положено послідовно переведений принцип конкретизації предметового слова. Тіль- ки такі правила в силі забезпечити можливо одностайне ка- талогізовання і веоти в можливо вузькі границі суб'єктив- ну сваволу. не так воно діялося на малі досі; не так воно оталося також при зредагованні "Правил для предметового ка- талога Національної Бібліотеки у Відні", що вийшли в 1924 році і являються найновішою інструкцією в літературі пред- метового каталога.

Переклав В. КОЗЛОВСЬКИЙ.

Чарлс Бюффер.

СИСТЕМАТИЧНИЙ ЧИ ПРЕДМЕТОВИЙ КАТАЛОГ ?

(Уривки).

[Із листа Ч. Бюффера до Гріць ІІНАУ з приводу цієї статті.]

При обліковій справі, яку саме йому дещального каталога слід виорати для *Deutsche Bücherei*, думки членів управляючої ради цієї бібліотеки розійшлися дуже різко. Я висказався рішуче за систематичний каталог з великою деталізацією системи і мотивував це особливо тим, що зрештою не маємо на думці ні заведення якогось покажчика, ні такої системи розстановки, котрі розкили би можливим систематичний перегляд змісту книжок. Однак, проти мого сподівання, члени Ради не прихитили однадушно моїм думкам і особливо би енергично виступили в обороні того погляду, що для *Deutsche Bücherei* слід відкинути систематичний каталог і ввести предметовий, котрий з механічною допомогою етикетки дозволяє легко орієнтуватися у змісті книжок.

Якоби он до такого виоування предметового каталога би спонукували лише властивості цієї бібліотеки, то питання зводилося би до оцінки цілей та завдань *Deutsche Bücherei*, а саме до того, чи уважати її за науков. - хоч статут і ставить бібліотеці наукові завдання - та чи не повинна вона вести тільки впливу розог, наук. бібліогр. ічн. Однак би пішли далі до такого твердження і заперили вважати вартість сильно деталізованих систематичних каталогів для сучасних бібліотек, рекомендувати натомість предметовий каталог, котрий напевно то являється більш практичним і вимагає менше роботи.]

яким способом усунути дефекти систематичного каталога, як відвернути небезпеку того, щоб гарно організовану систему не було зруйновано пізнішими додатками, і як дати читачеві змогу легкого та зручного відшукування книжок, по певним питанням?

В рукописних систематичних каталогах наших бібліотек для досягнення обох згаданих цілей задовольнялися в більшості випадків тим, що перед основними розділами систематичного каталога поміщали більш або менш подрібні огляди схеми даного розділу. Коли зробити такий огляд дуже подрібним, то можна досягнути значного зменшення помилок при систематизованні книжок, але для читача буде все ж таки не легко відшукати в системі якась детальне питання. ця трудність стає ще більшою, коли читач не знає, в якому саме розділі треба шукати, і коли через те доводиться заглянути в загальний покажчик до схеми цілої бібліотеки.

Коли ми візьмемо систему ШЛАЙСРМАХЕРА, ДКІ або БРАВНА, чи навіть схеми окремих розділів, наприклад каталога бібліотеки Імперського Суду, то ми переконаємося, що відшукування якоїсь спеціальної рубрики під якимось спеціальним питанням річ занадто важка і що воно забирає занадто багато часу у читача, що хотів би скоро досягнути цілі.

Треба признати, що єдиним придатним способом скорого відшукування буде тільки предметова рубрика. Проте треба рекомендувати не предметовий каталог, в котрім під рубрикою отоятиють також заголовки книжок, а тільки предметовий покажчик до систематичного каталога, що порядкує заголовки в систематичній послідовності. до предметового покажчика довелось би давати знов таки систематичний огляд, котрий в свою чергу не дає безпосе-

редньо тої літератури, до її шукає читач. Предметовий покажчик вказує відразу на відповідне місце систематичного каталога, в котрім знаходиться література не тільки по даному спеціальному питанню, але й по цілій області, до котрої це питання належить. Через те, що кожна рубрика відсилає до того місця в системі, яке приоб'язане в ній даному поняттю, відпадає потреба зв'язувати відсилками синонімічні вирази. Не доводиться також ломити собі голову над вибором відповідного виразу для предметової рубрики, можна брати характерні слова заголовка, хоч би вони по суті говорили мало, уживати латинські (напр. в праві) та чужі терміни, незалежно від того, чи придатні вони були як предметові рубрики.

Додаючи предметові покажчики до каталогів поодиноких галузей, не треба забувати, що загальний предметовий покажчик до цілого фонду бібліотеки ніяк неможна уявляти зайвою річю. Той самий предмет, те саме поняття можуть повторятися в різних галузях знання, і таким чином загальний покажчик збиратиме докупи літературу предмета із всіх наук. напр., поняття: Реалізм властиве не тільки філософії, але також мистецтву та краєному письменству і загальний покажчик дає змогу звести всю літературу про реалізм.

Загальний покажчик, що обіймає цілий фонд і збирає в однім місці однозвучні предметові слова, приносить велику користь для правильного розміщення в системі поодиноких предметів, питань і понять і може дати привід до того, що би по міркуванням практичного характеру зкупити в однім розділі, признаним за основний, всю літературу, що трактує поняття з різних боків і тому розкидана по каталогах кількох галузей, з відсилками від дру-

тих розділів.

Автори спеціальних і великих загальних каталогів, що появилися друком, уважали за потрібне додавати до каталогів чи до систем абеткові покажчики. Правда, такого покажчика не дав ГАРТВІГ і це відчувається як помилка, але за те каталоги бібліотеки Імперського Суду, Райхстага, Прусської Палати послів, системи ШЛАЙБРНАХЕРА, ДАҀ, БРАБНА та інші мають подрібні предметові покажчики. Вони дають змогу швидко знаходити який потрібний предмет.

Такого рода реальні каталоги слід уважати потрібними для всякої наукової бібліотеки, а не предметовий каталог, хіба до бібліотеки в силі дозволити собі розкрити мати одночасно два повних каталоги. Але це розкриття, вигоди від котрої не зрівноважують видатків, людської сили, часу і місця, потрібних для такого діла. Предметовий покажчик досягає того самого, що й предметовий каталог; правда, ми приходимо до книжок, заглянувши перш за все у покажчик, через відповідне місце в системі, але в змсті відпадає відшукування споріднених, більш широких і паралельних рубрик, що буває неминучим при предметовім каталозі.

Переклав В. КОЗЛОВСЬКИЙ.

БІБЛІОГРАФІЯ.

Б.О. БОРОВИЧ. Предметный Каталог, Жарьков. 1925

А.И. КАЛИШЕВСКИЙ. Систематический и предметный Каталоги. Библиотечное Обозрение. 1925. Книга I.

Л. Копан. За и против предметного каталога. К. Б.
1925. № 9.

Rudolf Focke. Grundlegung zu einer Theorie des
systematischen Katalogs. Sammlung bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten. H. 13.

Adolf Meyer. Der Realkatalog. Z. f. B. 1923. S. 412-424.

Franz Schmid. Weitere Betrachtungen z. alphabeti-
schen Sachkatalog (Schlagwortkatalog). Z. f.
B. 1925. S. 353-371.

Дивись також з. 4-5. Б. Ж.

ГРОШОВЕ СПРАВОЗДАННЯ

РЕДАКЦІЇ "БІБЛІОТЕЧНОГО ЖУРНАЛА"

На видавничий фонд "Б. Ж." м.м. грудні, січні та лютім по-
жертували товариші: Балика 2 карб., Балинська І карб., Барзілович
І карб. 50 коп., Віла І карб., Зельницький 60 коп., Карпінська 2
карб., Козель І карб., Маяківська 60 коп., Полулях І карб., Соко-
ловська І карб., Цумаковська І карб., Чехівська І карб., Чолгансь-
ка І карб. 42 коп., Пархоменко 80 коп., Муруківська І карб. 42 коп.,
Литецький 87 коп., Ясинський І карб. 50 коп., Сагарда І карб., 50 кп.
Косинський 84 коп., Кравченко І карб. 26 коп., Вовк І карб. 26 коп.
Горянський І карб. 26 коп., Діяківський І карб. 26 коп., Піскорь-
ка п.в. І карб. 50 коп., Піскорська О.в. І карб. 50 коп., Маслянико-
ва І карб. 42 коп., Демуцька І карб. 24 коп., Бондаренко 92 коп., Не-
стеровський І карб. 24 коп., Петрова І карб. 22 коп., Максименко
І карб. 80 коп., Козловський І карб. 80 коп., Іванець 84 коп., Араджі-
оні п.м. І карб. 26 коп., Губська І карб. 26 коп., Шаляренко І карб.,
Маяківський І карб. 50 коп., Іваницький І карб. 70 коп., Степанова
75 коп., Зданевич І карб. 37 коп., Мотовілова 60 коп., Бродовська І
карб. 43 коп., Араджіоні Х.м. 84 коп., Терлецький І карб. 26 ко.
Всього 53 карб. 75 коп.

Видатки: Друк числа 9-10 - 20 карб., н опірка 2 карб. 40 коп.;
окладинка 75 коп.; друк числа 11-12 - 9 карб. 54 коп., картон на ок-
ладинки І карб. 2^м коп., брошуровання 75 коп., дефіцит з поперед-
нього справоздання (див. ч. 9-10 Б. Ж.) І карб. 35 коп. Всього 35 карб.
99 коп. І отівка фонду І 7 карб. 76 коп.